

สำนักศิลปากรที่ 4 ลพบุรี

ฉบับที่ # วา เดือน ปปปป

ตะลึง!!!
ภาพเขียนสี
พบใหม่
นักโบราณคดีเผย
น่าจะร่วมสมัยกับ
ภาพเขียนสีที่
เขาปลาร้า

ภาพเขียนสียุคก่อนประวัติศาสตร์ พบที่ถ้ำสิงโต เขาผาแรต อ.ลานสก จ.อุทัยธานี

เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2563 กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 4 ลพบุรี ได้เดินทางไปสำรวจพื้นที่ขอต่ออายุใบอนุญาตเก็บมูลค้างคาว ณ เขาผาแรต บ้านสวนใหม่ ตำบลน้ำรอบ อำเภอลานสก จังหวัดอุทัยธานี

หลังจากที่ได้เดินเท้าขึ้นไปสำรวจบนเขาผาแรตเพื่อหาถ้ำค้างคาว กลับพบกับถ้ำอีกแห่งหนึ่งซึ่งเดินขึ้นง่ายกว่า และดูน่าสนใจ เนื่องจากเพดานสูงโปร่งลมพัดเย็นสบาย ไม่อับชื้นและไม่เหม็นมูลค้างคาว

เมื่อสำรวจบริเวณภายในถ้ำดังกล่าว จึงทราบว่าถ้ำนี้มีชื่อว่า “ถ้ำสิงโต” เนื่องจากมีตัวอักษรภาษาไทยเขียนเป็นไว้อย่างชัดเจนบริเวณปากถ้ำ ทีมงานสำรวจจึงตระหนักว่ามาผิดถ้ำ

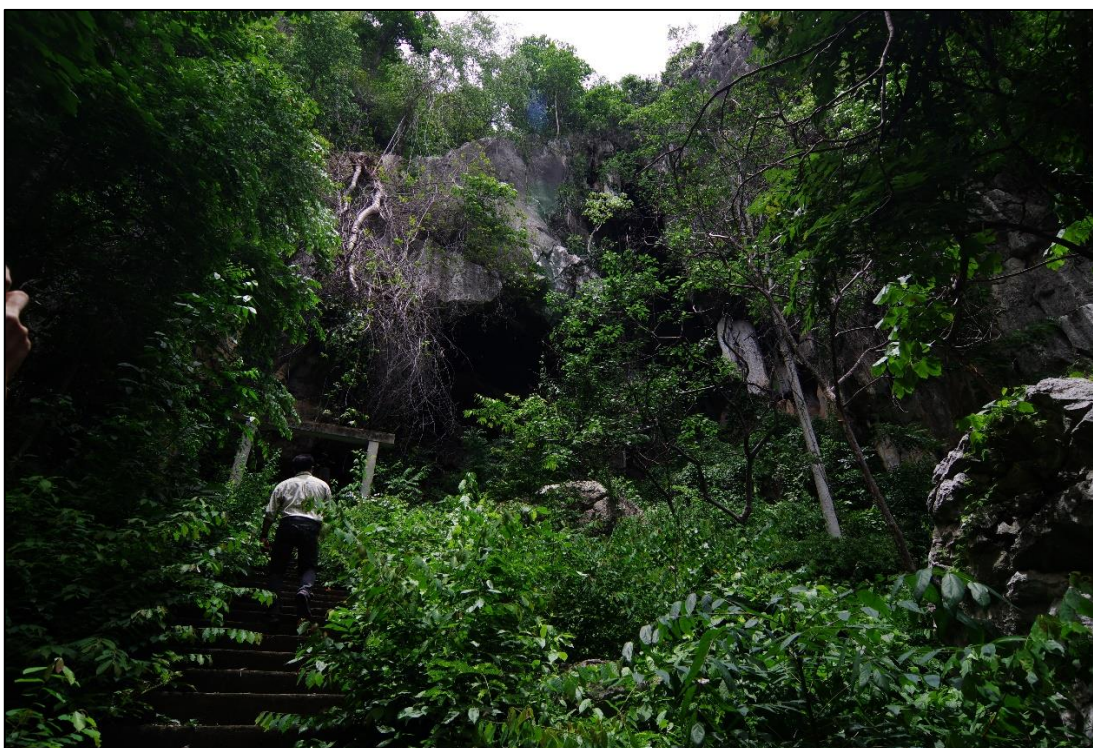
การสำรวจภาพเขียนสี ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ณ เขาผาแรต

เรื่องโดย ...

สรวิช โรจนรัตน์ (นักโบราณคดีชำนาญการ)

ปวิรรษ เจียมจิตต์ (ผู้ช่วยนักโบราณคดี)

การเดินทางขึ้นเขาเพื่อไปสำรวจถ้ำใช้เวลาไม่นาน เดินเท้าขึ้นไปเพียง 10 นาทีก็ถึง ถ้ำแข็งแรงก็คงใช้เวลาไม่เกิน 7 นาทีเท่านั้น ทีมสำรวจทำเวลาได้ดี อาจช้าบ้างเพราะต้องคอยบันทึกภาพตลอดระยะทาง

บันไดทางขึ้นไปสู่ถ้ำสิงโต เขาผาแรต

พิกัดกริด UTM : โซน 47P559085E 1718209.70N
สูงประมาณ 172 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง

- พื้นที่บริเวณปากถ้ำ โปรงโล่ง เพดานสูง มีแสงสว่างส่องถึง ปรากฏหินงอกหินย้อย และไม่เลื้อยอยู่ทั่วไป ทำเอาทีมนักสำรวจ ตื่นเต้นไม่น้อย

ทีมสำรวจเดินทางมาถึงปากถ้ำ

ปากถ้ำ

- ข้อควรระวังอย่างยิ่งเมื่อไปเที่ยวชม หรือสำรวจถ้ำ คือ อย่าใช้มือสัมผัสกับหิน งอกหินย้อยโดยตรง เพราะคราบไขมันจะไปจับบนหินงอกหินย้อย ทำให้หยุดการเจริญเติบโต และเสียหายได้

รอยพระพุทธรูปบาทจำลอง

- เป็นถ้ำที่มีความลึกประมาณ 30 เมตร ค่อนข้างโปรง เพดานถ้ำสูง และมีโพรงตามผนังถ้ำ พบหินงอกหินย้อย และร่องรอยการไหลวนของน้ำเป็นแอ่งตื้น ๆ หลายแห่ง ด้านบนของถ้ำเป็นที่อยู่อาศัยของนกพิราบ

รอยพระพุทธรูปบาทจำลอง ...
คงเป็นของที่นำมาประดิษฐานเมื่อไม่นานมานี้ เพื่อเปลี่ยนหน้าที่ของถ้ำให้เป็นสถานปฏิบัติธรรม

ลานปฏิบัติธรรมกลางโถงถ้ำ

• ขึ้นไปบนชั้นสองของถ้ำมีบันไดไม้ทำไว้ให้พอเดินขึ้นได้ จะพบลานซีเมนต์ เวทีไม้กระดาน ละครประดิษฐานพระพุทธรูปเป็นประธาน ทำไว้เพื่อเป็นลานปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน จากสภาพ คงไม่มีใครมาทำกิจกรรมที่นี้นานแล้ว

มองลงมาจากโถงถ้ำชั้นสอง เริ่มรู้สึกว่าสูงมิใช่น้อย

• พบพระพุทธรูปองค์เล็ก ๆ ตั้งอยู่ตามช่องโพรง ซอกหลืบเร้น และซ่งอนหินตามผนังถ้ำ ทำให้ทีมสำรวจต้องตั้งคำถามว่า “เหตุใดถึงต้องนำพระมาตั้งไว้ตามจุดเหล่านั้น ?” แต่ก็ยังไม่มีใครกล้าปีนขึ้นไปพิสูจน์

ความผิดหวังจากบางสิ่ง ทำให้เราได้พบกับอีกสิ่ง

• ขณะที่ทุกคนกำลังรู้สึกผิดหวังที่ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี กับถ้ำค้างคาว และกำลังหันหลังกลับออกไปจากถ้ำ

• ผู้ช่วยนักโบราณคดีก็เอะอะโวยวายออกมาว่า “ถ้าเจอภาพเขียนสียุคก่อนประวัติศาสตร์ก็คงจะสนุกกันล่ะทีนี้ !”

• “จะบ้าเหรอ ภาพเขียนสียอะไรจะมายู่ตรงนี้” ชายสูงวัยผู้ทำหน้าที่ขับรถนำทาง 1 ในทีมสำรวจของเราสวนกลับทันควัน

“เจอแล้ว !!!”

ภาพเขียนสีภาพแรกทีพบในถ้ำสิงโต
ลองจินตนาการกันดูว่าเป็นภาพอะไร

ภาพเขียนสีภาพแรกในถ้ำสิงโตที่นำมาประมวลผลผ่าน โปรแกรม DStretch

DStretch

เป็น แอปพลิเคชัน (Application) ที่ใช้ผ่านโทรศัพท์มือถือหรือระบบปฏิบัติการ IOS และ Android อีกทั้งยังมี Plugin สำหรับใช้ร่วมกับโปรแกรม ImageJ บน PC อีกด้วย สร้างสรรค์และพัฒนาโดย Dr. Jon Harman (Ph.D.) นักคณิตศาสตร์ สาขา เรขาคณิต ผู้ชื่นชอบการสำรวจศิลปยุคก่อนประวัติศาสตร์ในสหรัฐอเมริกา – เม็กซิโก

- และแล้วความสนุกก็ได้เริ่มต้นขึ้นจริง ๆ ก่อนที่เราจะเดินออกจากถ้ำพร้อมกับแบกความผิดหวังกลับไป
- นักโบราณคดีหนุ่มใหญ่ สายตาดี เห็นภาพเขียนสี ขนาดประมาณฝ่ามือคน เห็นจะได้ อยู่บนผนังด้านทิศตะวันตก โกล้ ๆ กับปากถ้ำนั่นเอง ก่อนจะตะโกนออกมาด้วยความดีใจว่า “เจอแล้ว !”
- ด้วยความที่ยังไม่เชื่อสายตาตัวเองเท่าไรนัก นักโบราณคดีหนุ่มใหญ่ส่งการผู้ช่วยของเขาให้ใช้แอปพลิเคชัน DStretch ตรวจสอบซ้ำ สิ่งที่พวกเขา กำลังเห็นด้วยตาเปล่า
- อะไร ๆ ก็ผิดพลาดกันได้ ทีมสำรวจไม่ได้เอาไม้โพลสเกล (Pole Scale) มาด้วย

นักโบราณคดีกำลังตื่นตะลึงกับสิ่งที่อยู่ตรงหน้า

ภาพเขียนสี กลุ่มที่ 1-2

ภาพเขียนสีพบบนผนังถ้ำใกล้กับภาพแรกที่พบ
แม้จะไม่ค่อยชัดนัก แต่ก็ยังพอมองเห็นราง ๆ

ทำพิธีสุนัน

- สมมติฐานถูกตั้งขึ้นในห้วงเวลานั้น ... “ถ้าเจอภาพเขียนสี 1 ภาพ มีความเป็นไปได้ว่าน่าจะมีอีกหลายภาพบริเวณนั้น” แล้วพวกเราก็เริ่มตรวจสอบสมมติฐานนั้นในทันที ...

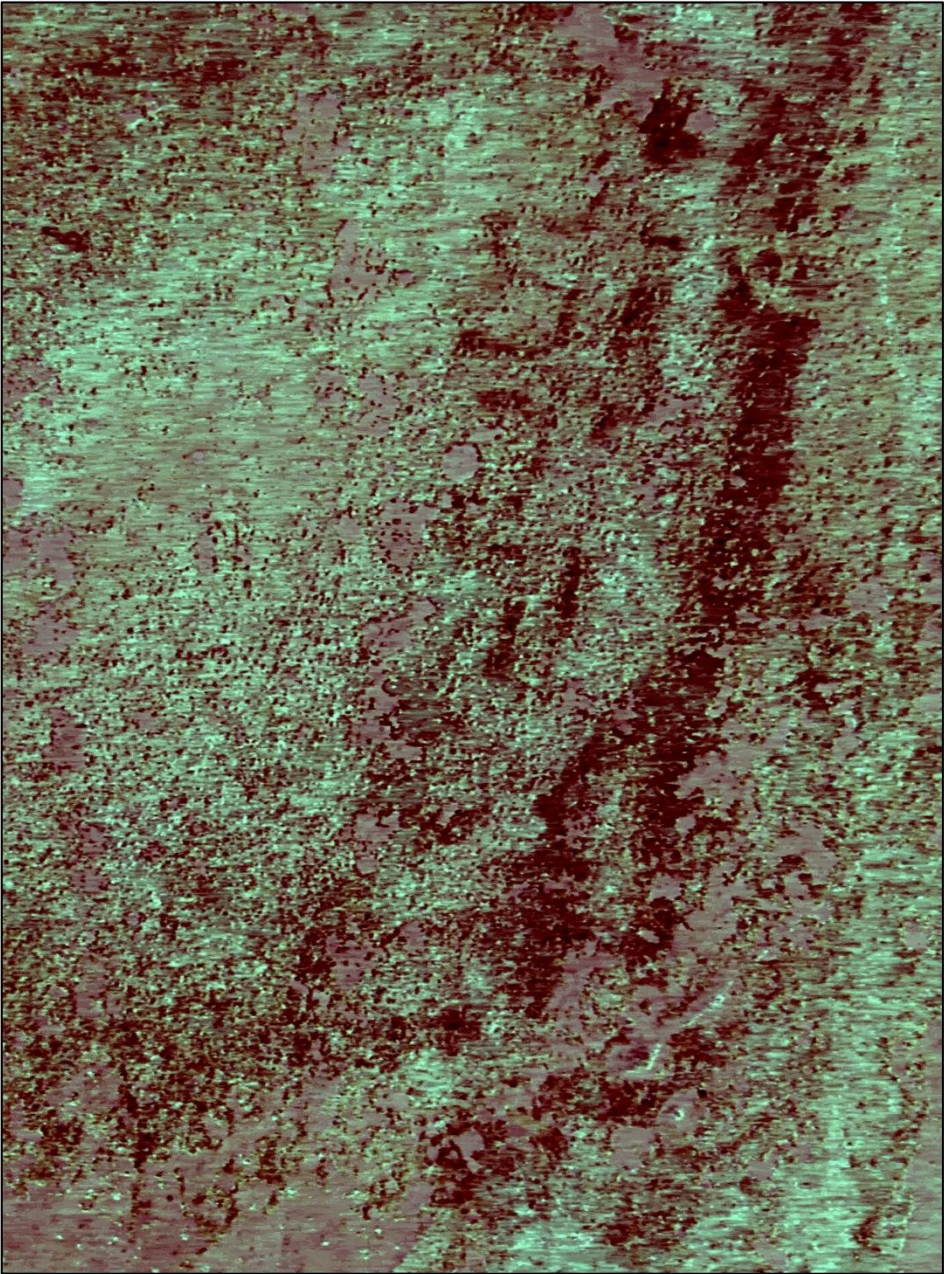

- ภาพเขียนสีเป็นลายเส้นโครงร่างโปร่งแสง (ก) และแบบทึบแสง หรือ Silhouette (ข) ดูคล้ายกับร่างกายมนุษย์ มีแขนและขา สภาพค่อนข้างชำรุด บางส่วนถูกกัดเซาะจากการไหลของน้ำบนผนังถ้ำ

สำนักศิลปากรที่ 4 ลพบุรี

ภาพเขียนสี กลุ่มที่ 1 ลวดลายเรขาคณิต
เห็นเส้นสีแดงจาง ๆ

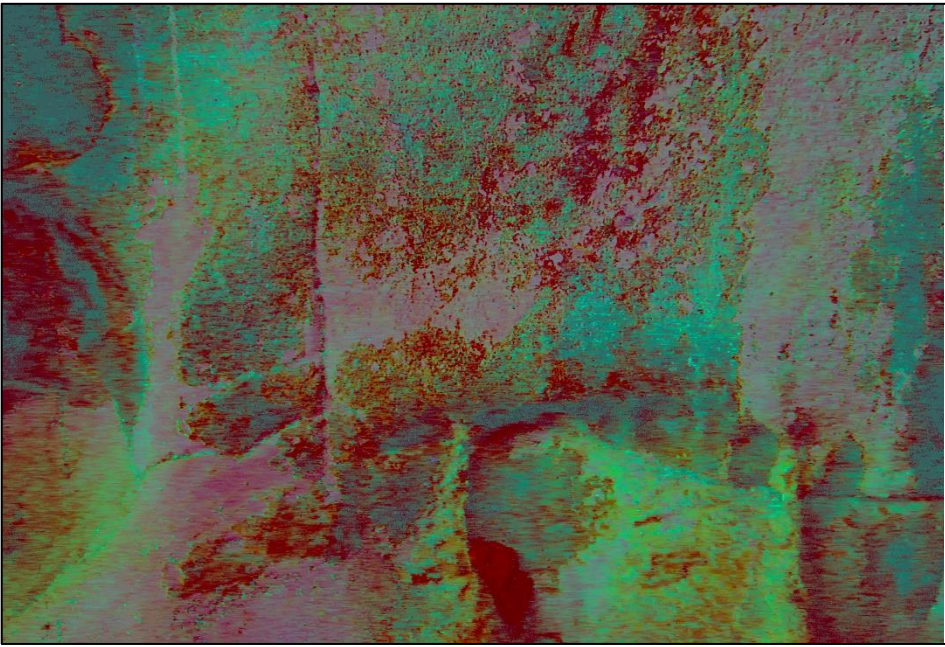
ภาพเขียนสีกลุ่มที่ 1 ลวดลายเรขาคณิต
ประมวลผลด้วย DStretch ปรากฏเป็นภาพลายเส้นสีแดง

- ลักษณะของภาพเขียนสีที่พบนั้นเป็นการใช้สีแดงวาดลงบนผนังถ้ำ มีทั้งแบบลายเส้นโครงร่างหรือแบบโปรงแสง และแบบภาพระบายทึบหรือภาพเงา (Silhouette)

- อย่างไรก็ตาม ไม่สามารถระบุชี้ชัดลงไปได้ว่าเป็นภาพอะไร เพราะสภาพของภาพเขียนสีนั้นชำรุดเสียหายมากจากการกระทำของน้ำที่ไหลผ่านตามผนังถ้ำ ซึ่งกัดเซาะให้สีจางลง และผนังถ้ำบางส่วนกะเทาะหลุดร่อนออก

ภาพเขียนสีกลุ่มที่ 2 อยู่ใกล้กับ กลุ่มที่ 1 บริเวณปากถ้ำ
ประมวลผลด้วย DStretch ปรากฏเป็นภาพลายเส้นสีแดง

ภาพเขียนสีกลุ่มที่ 2 อยู่ใกล้กับ กลุ่มที่ 1 บริเวณปากถ้ำ
ประมวลผลด้วย DStretch ปรากฏเป็นภาพลายเส้นสีแดง

ผนังด้านหน้าถ้ำ บริเวณที่พบภาพเขียนสี จุดที่ 1 และ 2

เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) ลายเชือกทาบ สีสน้ำตาล พบเพียงชิ้นเดียวภายในถ้ำสิงโต

ชิ้นส่วนเปลือก
หอยมือเสือ
พบบริเวณชั้น
สองของถ้ำ

ร่องรอย การดำรงชีวิต ในอดีต

- นับว่าเป็นความโชคดีที่ทีมสำรวจได้พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) ลายเชือกทาบ สีสน้ำตาล แม้เพียง 1 ชิ้น แต่ก็เพียงพอที่จะยืนยันได้ว่าในอดีตเคยมีมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์อาศัย หรือทำกิจกรรมบางอย่างอยู่ที่นี่จริง ๆ
- นอกจากนี้ยังพบชิ้นส่วนเปลือกหอยมือเสือ 1 ชิ้น มีความเป็นไปได้สองทางว่าอาจเป็นซากฟอสซิลหอยที่ทับถมอยู่ในชั้นหินปูนของผนังถ้ำ หรืออาจเป็นเปลือกหอยมือเสือที่มนุษย์โบราณนำมาผลิตเป็นเครื่องประดับ

หินรูปร่างแปลก ๆ นี้เกิดจากการกัดเซาะของน้ำจนเกิดเป็นแอ่ง มีการเอารูปปั้นพญานาคมาตั้งไว้ ครั้งหนึ่งคงเป็นอ่างน้ำมนต์

- แม้จะเริ่มตระหนักถึงความอันตราย แต่ทีมสำรวจก็ตามรอยภาพเขียนสีบนผนังถ้ำต่อไป แม้จะต้องปีนป่ายดูตามขอบหินสลับ ๆ แต่ด้วยแรงขับเคลื่อนจากความกระหายใคร่รู้ ทำให้พวกเขา ลืมมือเหียง และถ้ำค้างคาวไปโดยปริยาย
- นักโบราณคดีและผู้ช่วยของเขาเริ่มพลิกหินทีละก้อน พลิกดูแม้กระทั่งใต้ฐานพระพุทธรูปองค์เล็ก ๆ ตามผนังถ้ำ และมุดเข้าไปตามช่องโพรงต่าง ๆ โดยไม่หวั่นเกรงต่อสัตว์และแมลงมีพิษ ถ้าพวกเขาเจอภาพเขียนสีเพิ่ม ก็เท่ากับได้ความรู้เพิ่ม

ผู้ช่วยนักโบราณคดีกำลังปีนป่ายไปตามช่องอนหิน และผนังถ้ำ เพื่อหาร่องรอยหลักฐานทางโบราณคดี

การค้นหา ยังคงดำเนินต่อไป

- ทีมสำรวจยังคงเชื่อว่าภาพเขียนสีจะต้องมีมากกว่าแค่ที่คนเราจะสามารถยืนได้ที่พื้นถ้ำแน่ ตราบใดที่มีผนังเรียบ ๆ ก็มีโอกาสมที่มนุษย์โบราณจะสามารถสร้างสรรค์งานศิลปะตามใจชอบเช่นนี้ได้อีก
- พวกเขาเริ่มสำรวจที่ชั้นสอง บริเวณผนังถ้ำด้านทิศเหนือ ใกล้กับลานปฏิบัติธรรม เมื่อเข้าไปที่ด้านหลังของพระประธาน หัวใจของพวกเขาก็เต้นโครมคราม !!!

ของเล่นเด็กก็มี ที่สำคัญ ... อยู่ตรงภาพเขียนสีพอดีเลย

- ความพยายามของทีมสำรวจไม่สูญเปล่า พวกเขาพบกับของเล่นเด็ก เป็นตุ๊กตาน่ารัก ๆ ทำจากปูนปลาสเตอร์ 2 ตัว หลังจากมองหน้ากันและหัวเราะด้วยความขบขัน พวกเขา ก็มองไปที่ผนังถ้ำที่อยู่เหนือตุ๊กตานั่น
- มันอยู่ห่างกันราว 1 เมตร เป็นภาพเขียนสีแดง แบบทึบ หรือภาพเงา (Silhouette) ดูเหมือนคนยืนจับมือเรียงแถวหน้ากระดาน แต่ละคนมีลักษณะต่างกัน มีคนตัวเล็ก ตัวใหญ่ ตัวพอม หัวโตก็มี

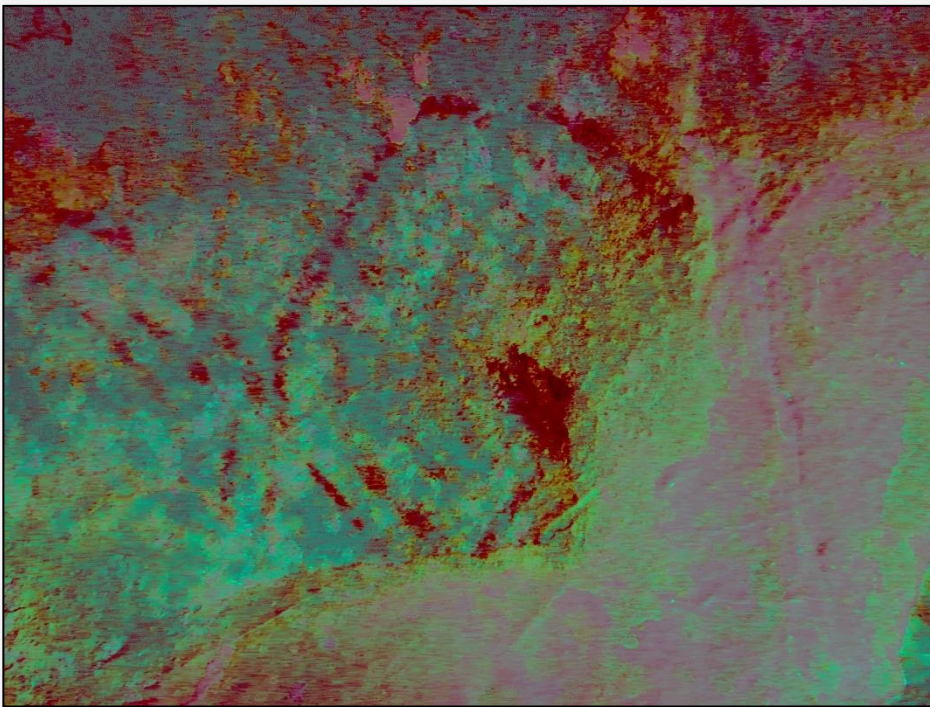
ภาพเขียนสีที่ทำให้ทีมสำรวจต้องตกตะลึง เป็นภาพของคนกำลังยืนจับมือเรียงแถวหน้ากระดาน นักโบราณคดีและผู้ช่วยของเขาตั้งชื่อให้กับภาพนี้เล่น ๆ ว่า “สามัคคีชุมนุม”

งานศิลปชิ้นเอก

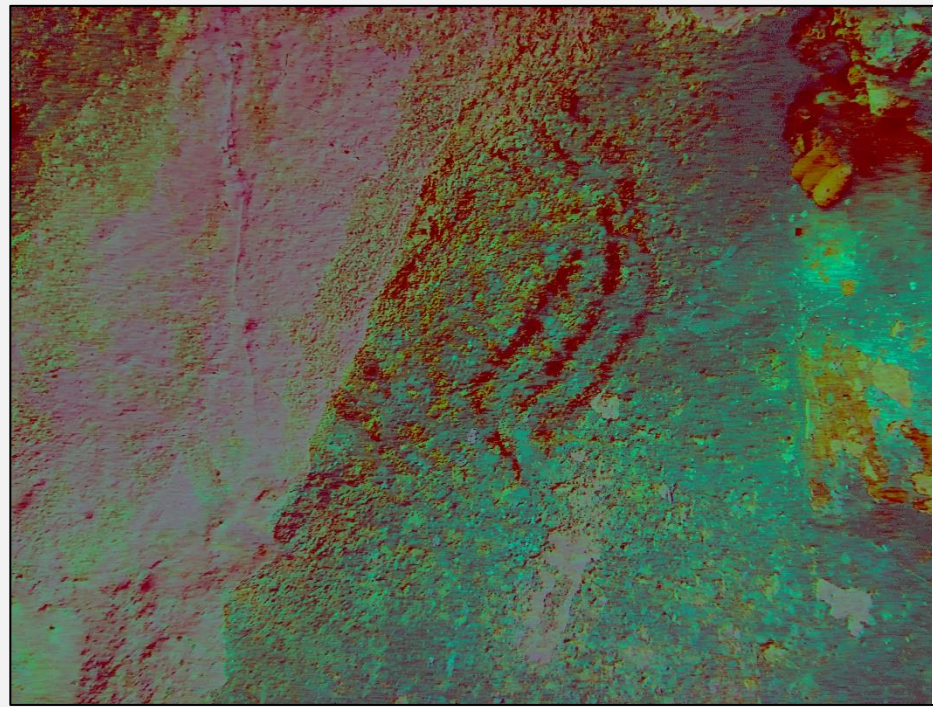
- ศิลปะบนหิน (Rock Art) มักเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมความเชื่อ หรือการดำรงชีวิตประจำวันของผู้คนในท้องถิ่นที่พบงานศิลปะนั้นเสมอ แต่ละที่ก็จะมี ความเหมือนหรือแตกต่างกันไป ถึงกระนั้น ก็จะมีภาพใด ๆ ที่เป็นชิ้นเอกอย่างน้อย 1 ภาพ

- “สามัคคีชุมนุม” ... นักโบราณคดีและผู้ช่วยของเขาพูดขึ้นพร้อมกันแทบจะในทันทีที่เห็นภาพนี้ ทีมสำรวจมองดูด้วยความปลาบปลื้ม ในที่สุดพวกเขาก็พบกับ “งานศิลปชิ้นเอก” ของมนุษย์โบราณที่เคยอาศัยอยู่ ณ พื้นที่แห่งนี้แล้ว มันคงเป็นภาพพิธีกรรมบางอย่างที่สำคัญมากสำหรับถ้ำแห่งนี้ และจะเป็นปริศนาต่อไป

ภาพเขียนสี กลุ่มที่ 3

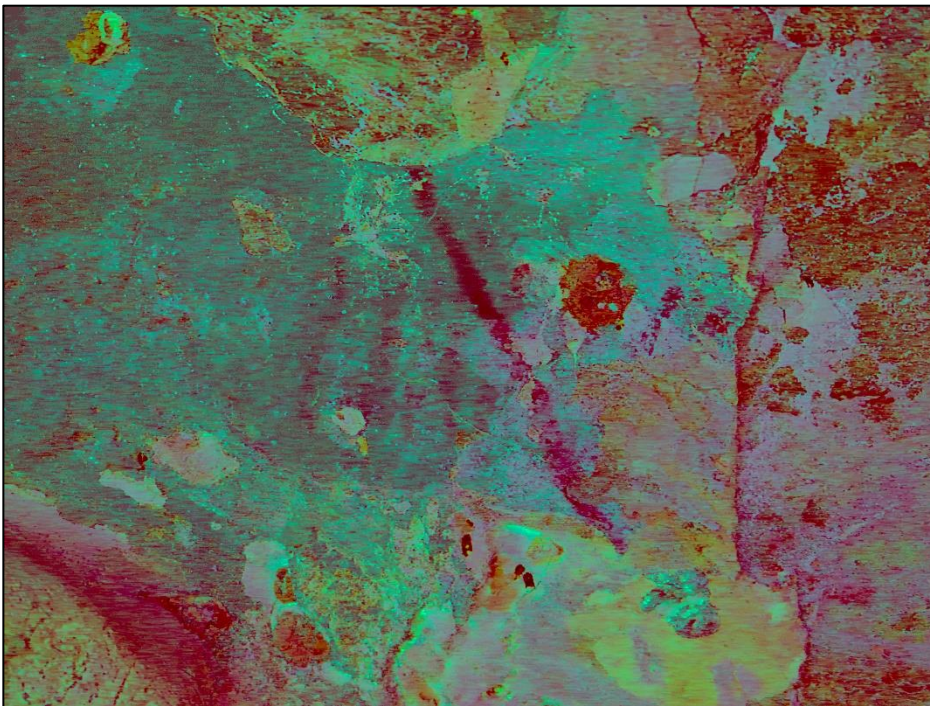

ภาพเขียนสี กลุ่มที่ 3 ลวดลายเรขาคณิต
เห็นเส้นสีแดงจาง ๆ ประมวลผลด้วย DStretch

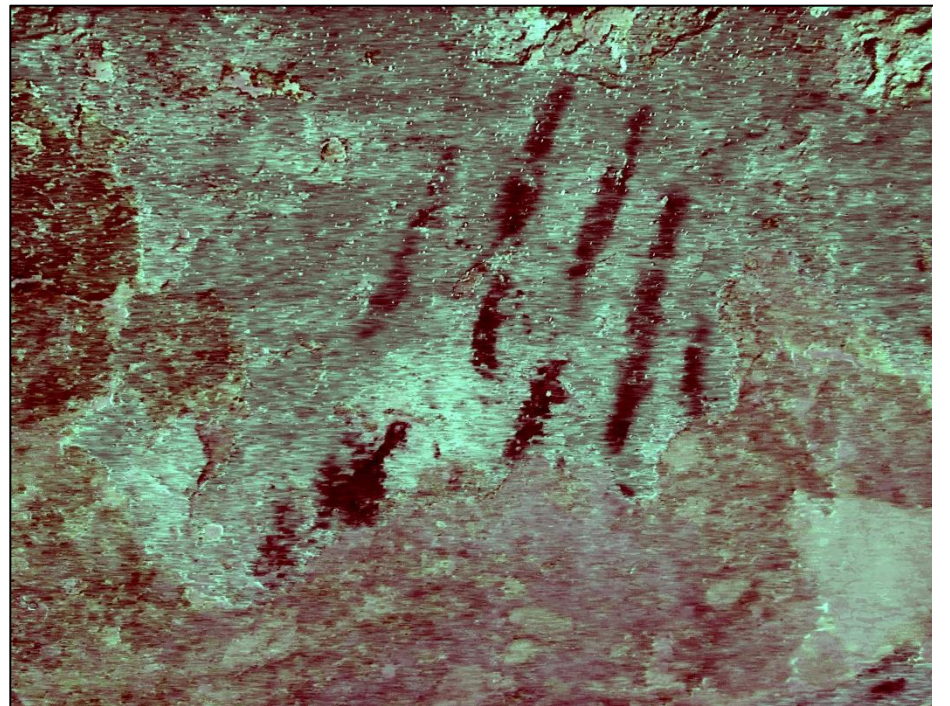

ภาพเขียนสีกลุ่มที่ 3 ลวดลายเรขาคณิต
เห็นเส้นสีแดงจาง ๆ ประมวลผลด้วย DStretch

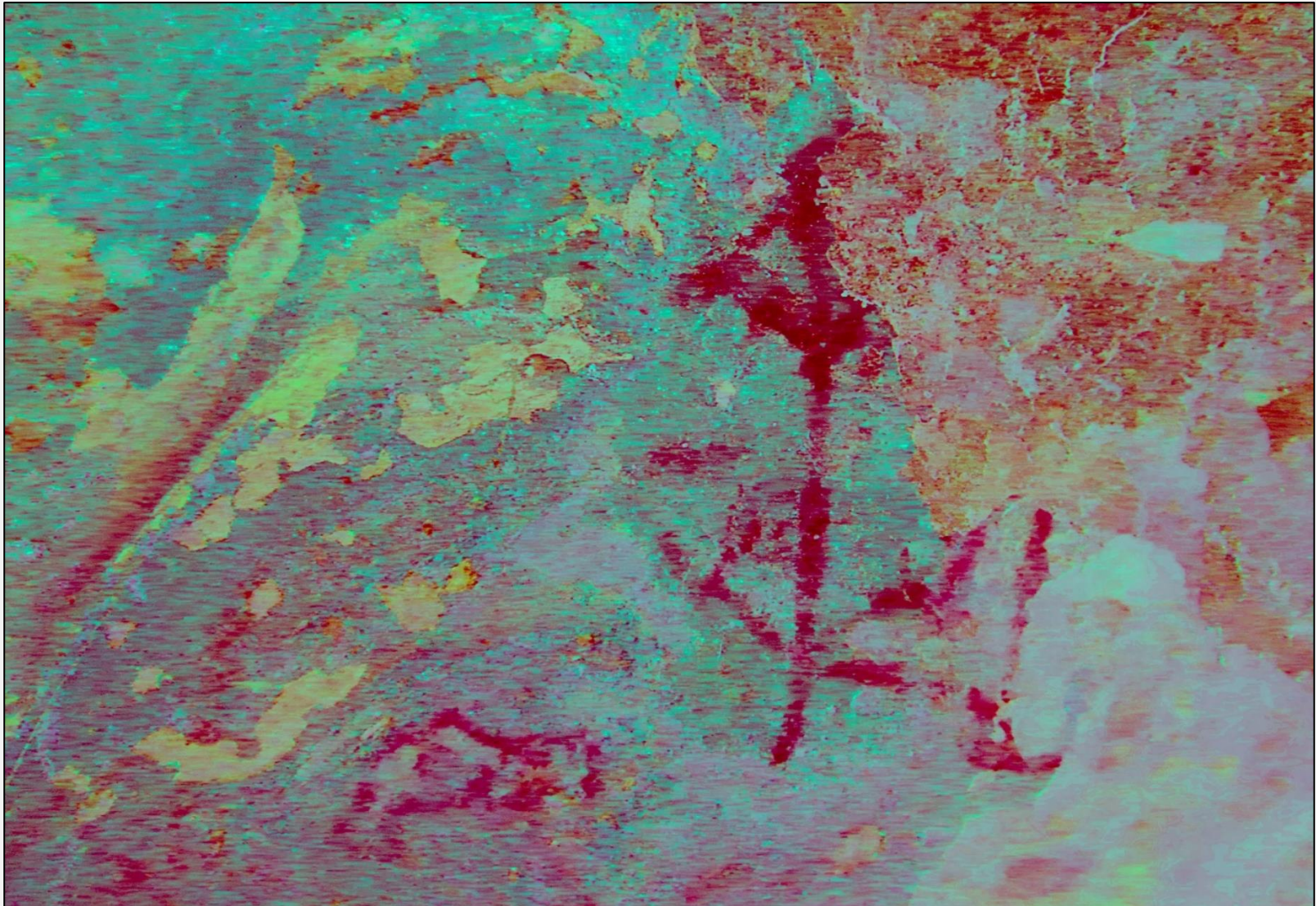
ภาพเขียนสี กลุ่มที่ 4

ภาพเขียนสี กลุ่มที่ 4 ลายขีดเป็นเส้นตรง
เห็นเส้นสีแดงจาง ๆ ประมวลผลด้วย DStretch

ภาพเขียนสี กลุ่มที่ 4 ลายขีดเป็นเส้นตรง
คล้ายกับมือ เห็นเส้นสีแดงจาง ๆ
ประมวลผลด้วย DStretch

ภาพเขียนสีภาพสุดท้ายที่พบ ณ ถ้ำสิงโต เป็นภาพที่ต้องมานั่งถกเถียงกันอยู่ราวครึ่งชั่วโมง ประมวลผลด้วย DStretch

- ภาพสุดท้ายที่พบ ณ ถ้ำสิงโต เป็นภาพลายเส้นสีแดง ลักษณะโปร่งแสง ดูเหมือนภาพเรขาคณิตอะไรสักอย่าง ก่อให้เกิดการถกเถียงเล็ก ๆ ระหว่างนักโบราณคดีและผู้ช่วยของเขา
- นักโบราณคดีให้ความเห็นว่า มันดูเหมือนกับต้นไม้ หรือสัญลักษณ์อะไรสักอย่าง ส่วนผู้ช่วยของเขาให้ความเห็นว่ามันดูคล้ายอุปกรณ์จับปลา และภาพเล็ก ๆ ทางซ้ายมือนั้นก็คงเป็นปลา
- อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นภาพอะไรก็สุดแท้แต่จินตนาการของผู้พบเห็นแล้ว คุณผู้อ่านล่ะ ... มีความเห็นอย่างไร ?

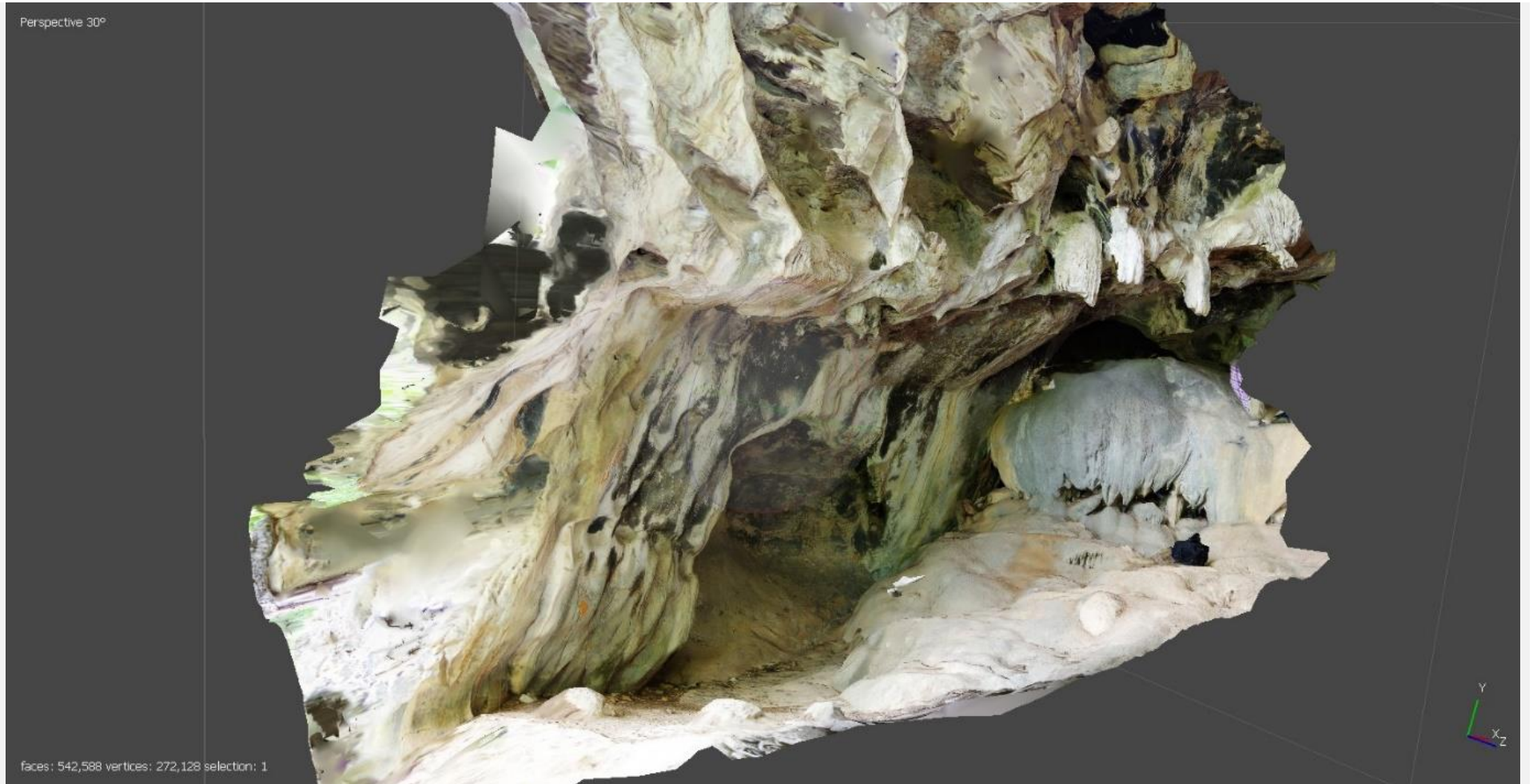

ภาพโลงไม้ ถ้ำลอด (ที่มา: <https://www.cavelodge.com/gallery>)

- อีกภาพที่น่าสนใจ ต้องย้อนกลับมาที่ภาพแรกที่เราสำรวจพบ ซึ่งทีมสำรวจได้ให้ความเห็นตรงกันว่า ดูคล้ายโลงไม้ (Log Coffin) ที่มีขาตั้ง

- ที่เห็นลอยขึ้นมาจากโลงไม้นั้นอาจเป็นการส่งวิญญาณ ?

ภาพสามมิติ (3D) แสดงตำแหน่งของภาพเขียนสี กลุ่มที่ 1-2

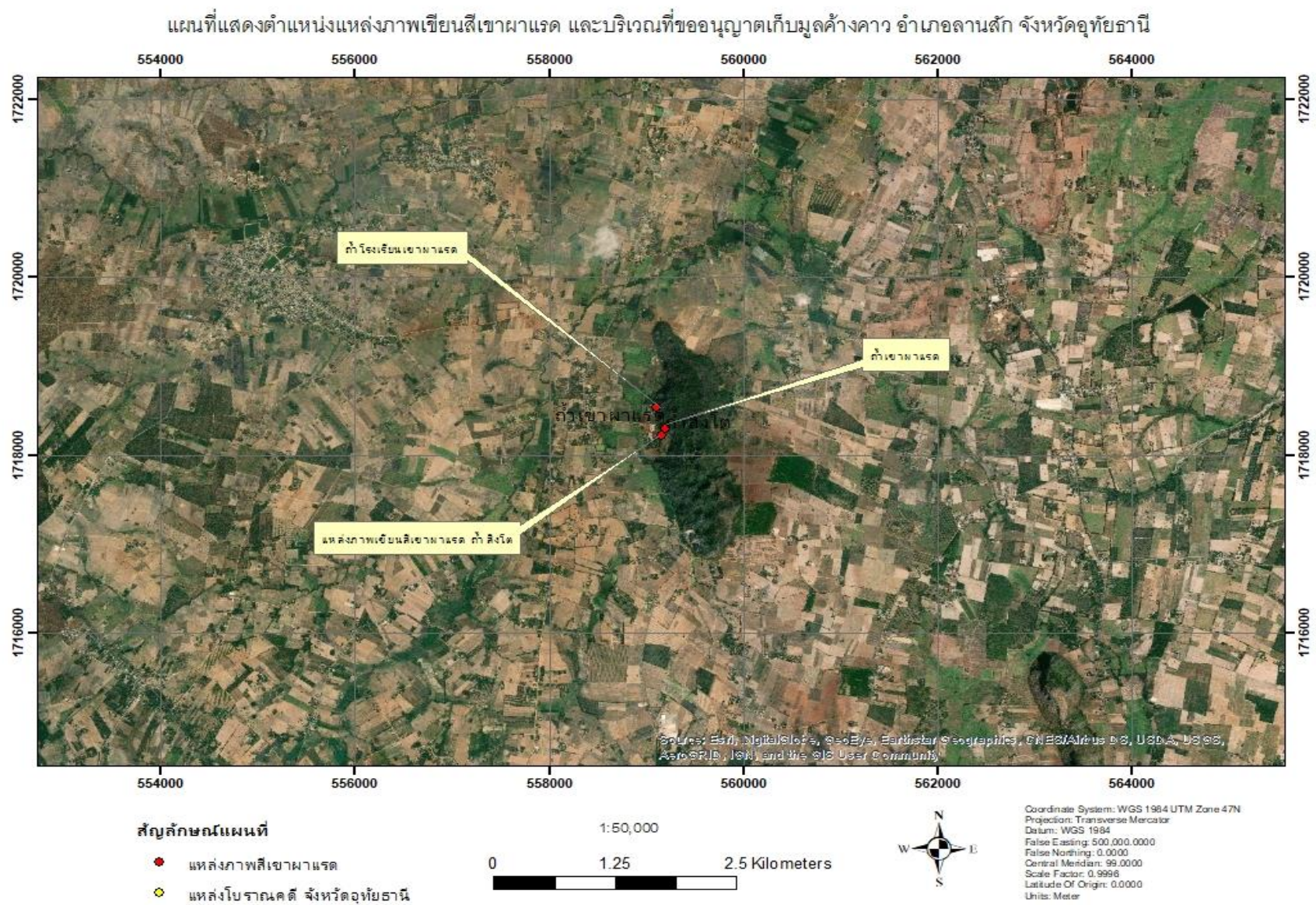
ภาพถ่ายสามมิติ (3D)

- นักโบราณคดีมีตั้งใจ และพยายามจะนำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ อย่าง “Photogrammetry” มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่องานโบราณคดี นี่เป็นตัวอย่างของงานภาพถ่ายสามมิติ ที่สร้างขึ้นจากการถ่ายภาพซ้ำ ๆ เก็บรายละเอียดทุกจุดอย่างรอบคอบ เพื่อให้การเก็บข้อมูลมีความแม่นยำ

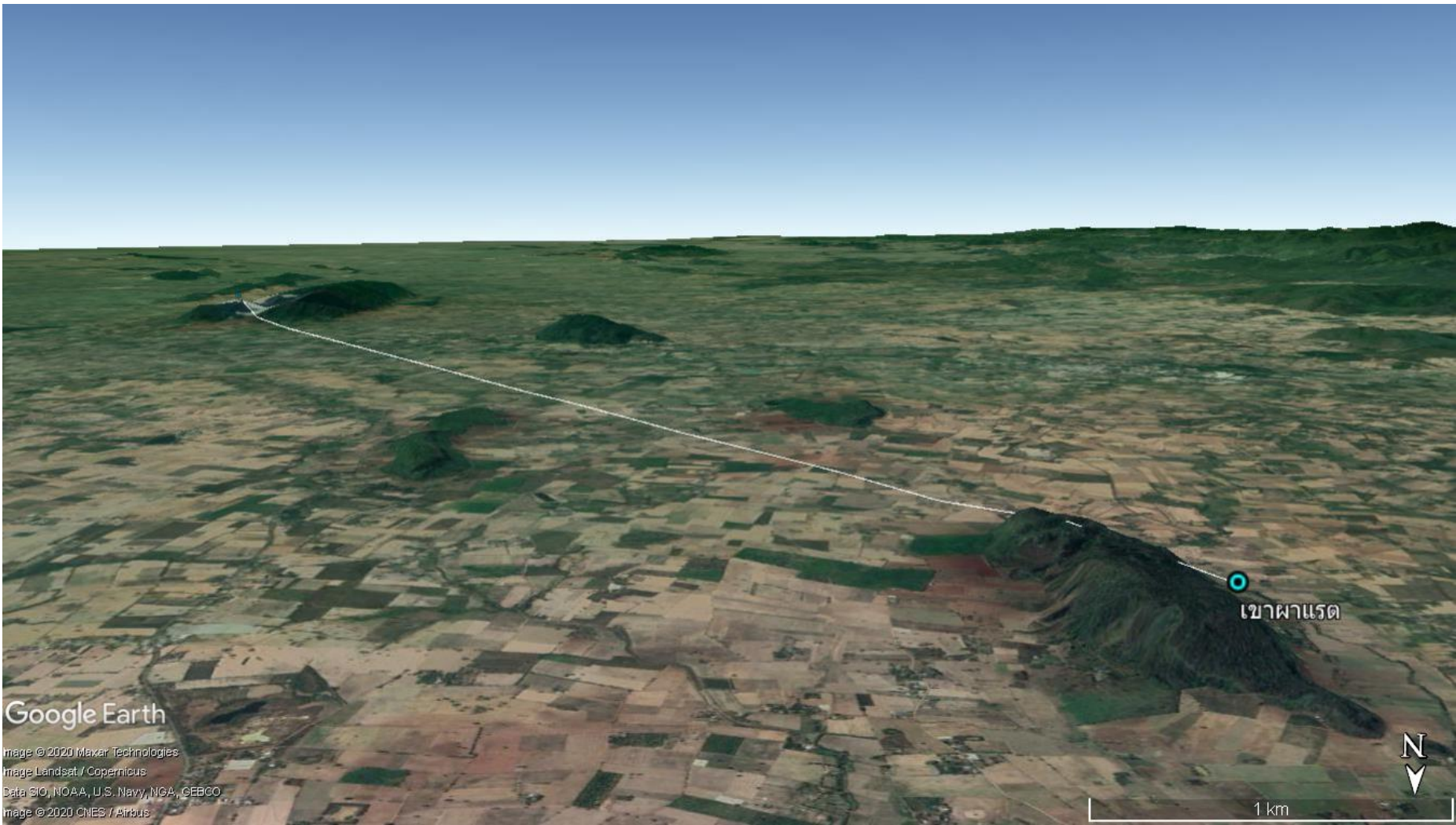
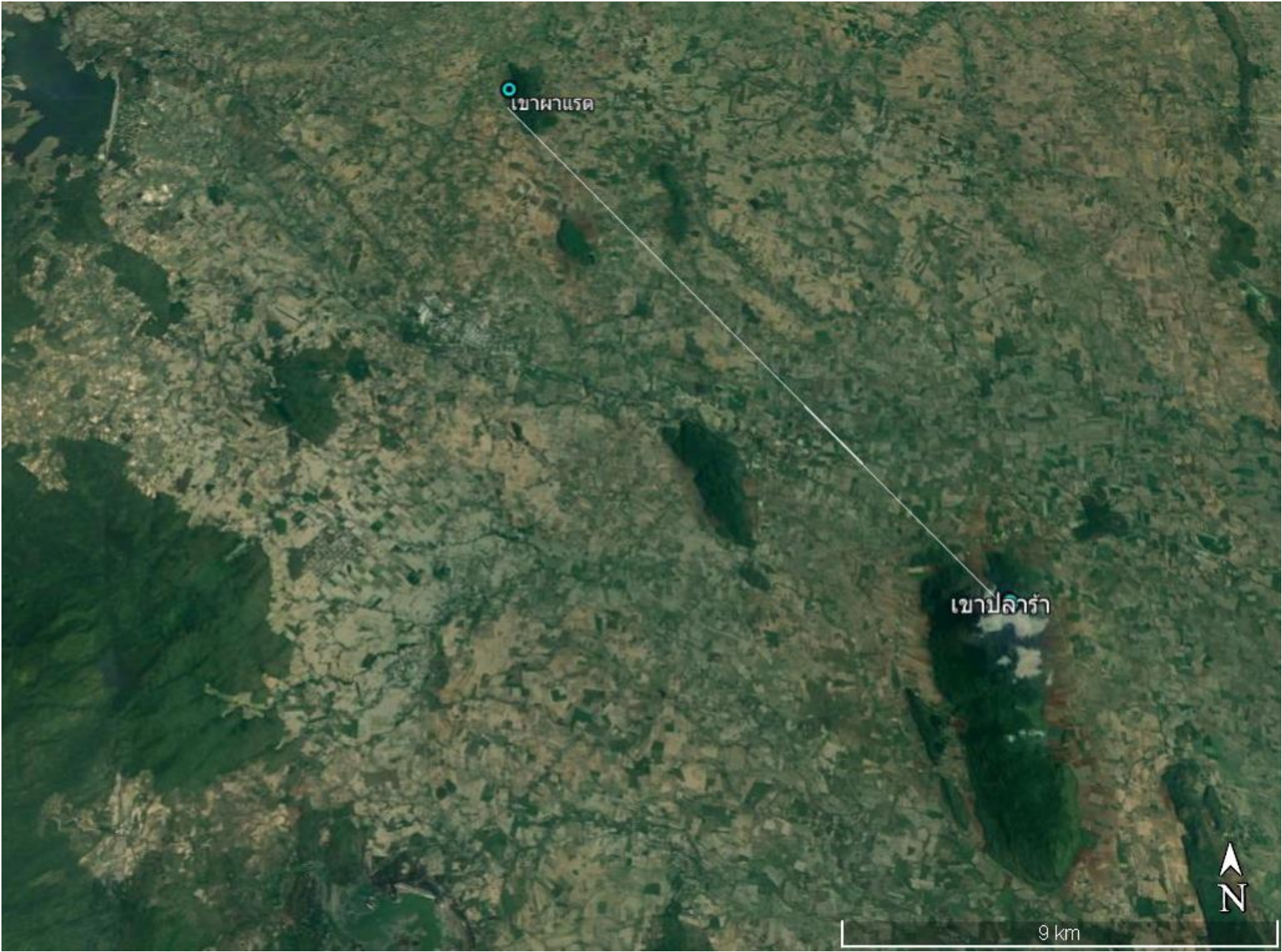
นักโบราณคดีกำลังถ่ายภาพอย่างละเอียด ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เสียเวลามาก แต่คุ้มค่าเมื่อได้แลกกับความรู้

ตำแหน่งที่ตั้ง และความสัมพันธ์กับชุมชนใกล้เคียง

ภาพแผนที่ภาพถ่ายดาวเทียมแสดงตำแหน่งของเขาผาแรด
แหล่งโบราณคดีถ้ำสิงโตและถ้ำค้างคาว ห่างกันเพียง 300 เมตร

สำนักศิลปากรที่ 4 ลพบุรี

แผนที่จำลองตำแหน่งเขาผาแรด และเขาปลาร้า จังหวัดอุทัยธานี (ดัดแปลงจาก Google Earth)

- จากการศึกษาข้อมูลในพื้นที่ใกล้เคียง พบว่าเขต อ.ลานสัก มีแนวเขตต่อเนื่องกับ อ.หนองฉาง จ. อุทัยธานี โดยมีเขาปลาร้าเป็นพรมแดนแบ่งเขต เขาปลาร้าเป็นแหล่งโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ พบภาพเขียนสีบนผนังถ้ำประมาณอายุราว 5,000 – 3,000 ปี นักโบราณคดีเชื่อว่าแหล่งโบราณคดีทั้งสองแหล่งนี้อาจมีความเกี่ยวข้องกัน เพราะพบร่องรอยของคนยุคก่อนประวัติศาสตร์ และระยะทางห่างกันเพียง 18.5 กิโลเมตรเท่านั้น